

שו"ת במלאכת בורר (חלק ב')

שיעור ברירה לאלתר

הפלטה, דאין זה ברירה לאלתר. אולם נראה שמותר לברור הדגים תוך זמן קצר לסעודה, וכנ"ל].

ברירת משקאות לצורך קירור: אסור להוציא בקבוק קולה מתוך תערובת של בקבוקים אחרים ע"מ להכניסו למקרר, מאחר וקירור הבקבוק אינו שימוש של האכילה בעצמה [אך אם ישתה כעת מעט מהבקבוק, מותר].

סידור סכ"ם על השולחן לביל שבת: אסור למיין סכ"ם [שהסכינים והמזלגות מעורבים יחד בתערובת] לביל שבת לאחר הסעודה לצורך סעודת היום, משום שהסכ"ם מיועד לצורך אכילה ולא לשם יופי השולחן [בשונה מברירת פרחים המותרת, כדלהלן].

ברירת בגדים להחלפה ביציאה לגינה: אסור לברור בגדי ילדים כדי לקחתם לגינה ע"מ שיהיו בגדי החלפה, אף שאם לא יקח, לא יהיה לו בגדים אחרים.

קילוף תפוז לאכילה בגינה: אסור לקלף תפוזים לצורך אכילתם בגינה אמנם אם יאכל מעט מהתפוז לאלתר ממש, מותר [אך אסור לקלף תפוזים רבים לצורך אכילתם בגינה, אף אם יאכל כעת מכל תפוז מעט].

השאלה לשכן שלא משתמש מיד: אסור לברור כלי לצורך השאלתו לשכן, אם השכן לא ישתמש בכלי מיד, ואף ששכנו לוקח את זה ממנו מיד, אין הדבר נחשב לאלתר, כיוון שהשימוש בפועל יהא רק לאחר זמן (עי' או"ש הל' שבת פכ"ג הט"ז)

קילוף פירות לקישוט בבר: אסור לקלף פירות לצורך הנחתם כקישוט בבר בשבת [מקור הדין: משום שקילוף אסור משום בורר (כמבואר בסו"ס שכא ובגיליון הקודם), והותר רק לצורך אכילה לאלתר. ועל כן אין לקלף בשבת פירות לצורך הנחתם בבר, כיון האנשים יאכלו מאותם הפירות רק לאחר זמן. ואף שכעת משתמש בפירות ליופי, אי"ז דומה לברירת פרחים המותרת (כדלהלן) כיוון שעיקר השימוש בפירות הללו הוא לאכילה ולא ליופי, לכך חשיב כברירה לאחר זמן ואסור].

אופנים שמותר לברור, אף שהאכילה לא לאלתר:

אף שנתבאר שברירה במאכלים הותרה רק כשבורר לצורך אכילה לאלתר, אמנם ישנם אופנים שמותר לברור אף שאינו משתמש בזה לצורך אכילה לאלתר.

וכגון בברירת פרחים מסוימים מתוך תערובת פרחים, הדבר מותר, דמאחר ומטרת הפרחים היא לריח ונוי, מקרי לאלתר. וכן כל דבר שהוא לא אוכל, מותר לברור אותו אם ישתמש בו לאלתר.

ברירת חומש לפני התפילה: מותר לברור חומש לפני התפילה, כיוון שקריאת התורה והתפילה נחשבים דבר אחד, מקרי לאלתר.

בגיליון הקודם נתבאר שברירה הותרה בשבת, בתנאי שבורר את האוכל ביד, ולא לאלתר (שבת עד, סי' שיט).

ובגדר שיעור 'לאלתר' נאמרו ג' שיטות בראשונים (עי' ב"י):
א. ברירה בתחילת הסעודה לצורך אותה סעודה, אף אם היא נמשכת כמה שעות (שיטת רבנו חננאל).

ב. ברירה לאחר סיום הסעודה לצורך הסעודה הבאה, אף אם היא רק בעוד כמה שעות (שיטת רבנו ירוחם).

ג. ברירה לצורך אכילה מיד ממש (שיטת המרדכי).

להלכה כתב הרמ"א (שם ס"א) וז"ל "וכל מה שבורר לצורך אותה סעודה שמסב בה מיד מקרי לאלתר". ומבואר שפסק כשיטת ר"ח, והוסיף שאף סמוך ממש לסעודה חשיב לאלתר. ולכך נראה שכל הזמן הנדרש להכנת הסעודה חשיב לאלתר (עי' פמ"ג א"א סק"ו).

וכתב המג"א (סי' שכא ס"ק יד) והובא במשנ"ב (שם ס"ק מ"ה) דשיעור זמן דסמוך לסעודה היינו משיצא מבית הכנסת. ובפשוטו נראה שבסעודה גדולה שהכנתה דורשת כמה שעות, מותר כל זמן הנדרש כדי שיצטרכו להכין, ואף יותר מחצי שעה (ועי' שעה"צ סי' תריא).

ומטו משמיה דהחזו"א דאין לברור יותר מחצי שעה קודם הסעודה, וצ"ע.

ואם מכין סעודה קטנה שהכנתה דורשת 10 דקות, מותר לברור רק בתוך 10 דקות לסעודה. ומה שנמסר בשם החזו"א שיעור חצי שעה, הוא רק לחומרא [דאף בסעודה גדולה, אסור יותר מחצי שעה].

'לאלתר' של אכילה ולא של שימוש

יש לדון האם מותר לברור אוכל מתוך פסולת, כאשר האכילה לא תהא לאלתר, אך אעפ"כ יש לו סיבה לברור כעת ולא מאוחר יותר, והוא יעשה איזה שימוש כעת [כבמקרים דלהלן]. ונראה דאין סיבות אלו חשובות להחשיב את הברירה לאלתר, דברירת מאכלים לאלתר היינו דווקא היכא דהאכילה תהא לאלתר, אבל אם לא יאכל מיד, אינו מקרי לאלתר, אף שיעשה איזה שימוש אחר לאלתר, וע"כ יש לאסור, וכבאופנים הבאים:

ברירת מאכל מהמקפיא להפשרה: אסור להוציא חלה הנמצאת במקפיא בתוך תערובת של מאכלים שונים כדי לחממה ולהפשרה, ואף שבורר סמוך לחימום וההפשרה [ואף שא"א לאכול את החלה כשהיא קפואה]. **אולם נראה שמותר לחממה זמן קצר** [כגון תוך חצי שעה לסעודה], כיון שהחימום מכשיר את האוכל לאכילה, והוא סמוך לסעודה.

ברירת אוכל מרוטב לצורך היתר חימום בשבת: אדם שברשותו תבנית דגים עם רוטב בשבת בבוקר, אסור לו להוציא את הדגים מהרוטב ע"מ שיהא מותר לחממם על

הורדת נייר עטיפה

שאלה: האם מותר להוריד עטיפה של סוכריה או ארטיק שלא בסמוך לאכילה [באופן שאין איסור קורע].

תשובה: נראה שאין בזה איסור אף שהוא לא סמוך לאכילה, כיון שאין זה נחשב תערובת, והוי כחפץ המונח בקופסה. אולם כשהנייר דבוק ממש לאוכל, יש לדון שמא יהא מותר דווקא בסמוך לאכילה, ולמעשה נראה שאף אז אין זה נחשב תערובת כלל.

הורדת נייר אפיה

שאלה: האם מותר להוריד את נייר האפיה שמודבק לתחתית העוגה.

תשובה: סמוך לאכילה – ודאי מותר. ושלא בסמוך לאכילה כשהנייר דבוק לגמרי לעוגה – תלוי בנידון דלעיל, ונראה שאין זה נחשב תערובת כלל.

הפרדת העור מבשר ודג

שאלה: האם מותר להפריד את עור הדג או הבשר בשבת.

תשובה: מותר להורידם סמוך לאכילה.

מקור: אם רגילים לאכול את העור יש לדון שדינו כחותך חתיכת בשר לשנים, ואין זה בורר כלל ומותר אף לאחר זמן. אך כיון שרבים אינם אוכלים את העור – מותר להוריד את העור רק סמוך לסעודה [ובאמת עור שרגילים לאוכלו מותר להורידו אף לאחר זמן].

טעם היתר להורדת העור שלא רגילים לאוכלו הוא דדינו כדין קליפה, שמותר להורידה סמוך לאכילה.

ויל"ד בדין הורדת העור שנמצא בתחתית דג מושט, שמא יש לאסור להורידו, כיוון שהיתר לקלף אוכל בשבת הוא כיוון שאי אפשר להגיע לאוכל ללא הסרת הקליפה, חשיב דרך אכילה. אך בדג מושט [שהחלק הראוי לאכילה גלוי, והעור נמצא בתחתית הדג] הדבר שונה, וניתן לאכול את הדג אף ללא הסרת העור [אלא ישאירנו בצלחת], ולפיכך יתכן שבדג מושט אין היתר של דרך אכילה.

אך יותר נראה שדינו כדין כל קליפה שמותר להורידה אף באופנים שנשאר רק מעט קליפה, וכבר אפשר להגיע לאוכל אף ללא הסרת מעט הקליפה שנשארה, משום דכל קילוף נחשב דרך אכילה ולא כדרך ברירה. ויש לעיין בזה.

שטיפת סוכריה מתחת הברז

שאלה: האם מותר לשטוף תחת הברז סוכריה שהתלככה בחול.

תשובה: רבים מקילים בזה, ומשמיה דהחזו"א מטו שאסר בזה.

מקור: מבואר בגמ' (שבת קמ) ובשו"ע (סי' שיט ס"ח) שאין שורין כרשינין בתוך מים כדי להסיר את הפסולת שעליהם.

וכתב המשנ"ב שם (ס"ק כט) שאף אסור לשטוף תפוחי אדמה המלוכלכים בעפר.

וא"כ נראה לכא' לאסור את שטיפת הסוכריה מהעפר שעליה (ובבה"ל שם נקט דהוא איסור דאורייתא, עיי"ש).

וצ"ע מהא דמבואר בגמ' (שבת ק"ח) ובשו"ע (סי' שכג ס"ו) דמותר לשטוף כלים בשבת, מאי שנא משריית כרשינים האסורה.

וביארנו בזה בשלושה דרכים:

א. שטיפת פירות אסורה משום שהשטיפה [-הברירה] מתקנת את האוכל. אך בשטיפת כלים אין איסור ברירה, כיון שאין כאן תיקון כלי, כי כך דרכם של כלים - שמתלכלכים ושוטפים אותם ושוב מתלכלכים ושוב שוטפים אותם, אך לכלוך שעל הפרי הוא לכלוך חד פעמי, ורק ע"י השטיפה הפרי מתוקן לאכילה.

ב. הלכלוך הדבוק לפרי נחשב כתערובת, משא"כ אוכל שעל גבי כלי אינו נחשב לתערובת, ולכן אין בשטיפת כלים משום ברירה.

ג. יש שכתבו דהחילוק אינו בין שטיפת פרי לשטיפת כלי, אלא בין שטיפה להשריה. דשטיפה תחת הברז מותרת, בין אם שוטף פרי ובין אם שוטף כלי, אך השריה במים אסורה, בין השריית פרי ובין השריית כלי. טעם הדבר שאסור להשרות במים הוא משום דחשיב כברירה בכלי, כיון שהכלי מסייע לברירה.

לפי הדרך הג' נראה שיהיה מותר לשטוף תחת הברז סוכריה שהתלככה בחול.

אולם מבואר במג"א (סי' רנג סקמ"א) והובא במשנ"ב (שם ס"ק ק) שמותר אף להשרות כלים בשבת, ומבואר ששטיפת כלים מותרת בכל אופן.

[ובנידון האם מותר לשטוף אוכלים תחת הברז, ידועים הראיות מהא דמותר לשטוף דג מלוח מהמלח שעליו (סי' שיח ס"ג), ומהא דמותר לשטוף בשר מהדם שעליו (סי' שיח משנ"ב סק"י, סי' שכא משנ"ב סק"א), ומבואר שאין בזה משום בורר. וכן מצאנו בגמ' (שבת קיד) שקניבת ירק מותרת, וכתבו הראשונים (רשב"א ור"ן שם) דקניבה היינו שטיפה. ויש לדחות הראיות, ואכמ"ל.

וכן צ"ב אמאי לאסור לשטוף אוכל תחת הברז, דמאי שנא מקילוף שמותר לאלתר, כיון שנחשב כדרך אכילה (ועי' בגיליון הקודם דזה תלוי אי היתר הוא רק בקליפה שמעל הפרי או גם בעצמות).

אולם שטיפת פירות מריסוס, כיוון שהפסולת לא ניכרת, אין בה איסור ברירה.

בגיליון הקודם נתבאר שנחלקו המשנ"ב והחזו"א בדין ברירת עצם מהבשר כשמוציא יחד עם מעט. ויש שם ט"ס, וצ"ל לדעת המשנ"ב מותר ולדעת החזו"א אסור [ייש"כ לכל המעירים].

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל והרב
שלמה בלאק הי"ו
להצלחת ידיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר הטלפון בבית הוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון
למייל - פנו לכחובת

6191265@gmail.com

לתרומות והנצחות ניתן לפנות לקו

בית ההוראה במספר

0733260800 שלוחה 11